

ΤΟ "ΒΛΗΣΙΔΙ" ΚΑΙ Η "ΣΕΡΜΑΓΙΑ" ΣΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ε. ΡΟΔΟΛΑΚΗ

Ένα από τα πιο ενδιαφέροντα χαρακτηριστικά της ελληνικής εμπορικής δραστηριότητας κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο είναι η άσκησή της, συνήθως, υπό εταιρική μορφή.

Οι εταιρικές σχέσεις λαμβάνουν ποικίλες μορφές. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν: α) οι "προσωπικές" εταιρίες, στις οποίες όλοι οι εταίροι και συμμετέχουν προσωπικά στο εμπόριο και συνεισφέρουν κεφάλαιο, β) οι "μετοχικές" εταιρίες, στις οποίες σαφώς διαχωρίζεται η ιδιότητα του εταίρου χρηματοδότη από αυτήν του εταίρου εμπορευόμενου¹, γ) η "συμπλοιοκτησία" (εφόσον τη θεωρήσουμε ως εταιρική σχέση) και δ) η ιδιότυπη εταιρία που αποκαλούμε "συντροφία του πλοίου"² στην οποία συμμετέχουν ο μὲν πλοίαρχος και το πλήρωμα συνεισφέροντας τη ναυτική εργασία τους η δε πλοιοκτησία συνεισφέροντας το πλοίο ενώ όλοι επίσης (πλοίαρχος, πλήρωμα και πλοίο) συμμετέχουν στα κέρδη με μερίδιο που καθορίζεται συνήθως από τις επιτόπιες συνήθειες και από τις ειδικότερες συμφωνίες³.

1. Εκτενέστερα για τις προσωπικές και μετοχικές εταιρίες βλ. Γ. Ε. Ρ ο δ ο λ ά κ η , Συντροφίες στη Νάξο (τέλη του 17ου αιώνα), ανακοίνωση στο Α' Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα "*Η Νάξος διά μέσου των αιώνων*" (Φιλώτι 3-6 Σεπτεμβρίου 1992), Αθήνα 1994, σ. 569 επ. (στη συνέχεια Συντροφίες).

2. Ο όρος "συντροφία του πλοίου" προτιμάται από τον όρο "θεσμός των συντροφοναυτών" επειδή, κατά τη γνώμη μου, αποδίδει ακριβέστερα την εταιρική υπόσταση της όλης σχέσης, ενώ ταυτόχρονα επισημαίνεται και το όργανο με το οποίο υλοποιείται, δηλαδή το πλοίο.

3. Για το θεσμό των συντροφοναυτών βλ. Δ. Β α γ ι α κ ά κ ο υ , Συμβολή εις την μελέτην των ναυτικών εμπορικών και οικονομικών όρων του ελληνικού χώρου (16ος-19ος αι.), Αθήνα 1990, σ. 96 επ. Βλ. επίσης Γ. Ε. Ρ ο δ ο λ ά κ η , Ναυτεργατικά της Ύδρας Τέλη του 18ου - αρχές του 19ου αιώνα, "*Αφιέρωμα στο Νίκο Σβορώνο*", τ. 2, Ρέθυμνο 1986, σ. 322 επ. (στη συνέχεια Ναυτεργατικά) και την εκεί έκθεση της προγενέστερης βιβλιογραφίας. Οι ρίζες

Ενα άλλο κύριο χαρακτηριστικό της εμπορικής δραστηριότητας κατά την ίδια εποχή αποτελεί ο δανεισμός ο οποίος είναι και το κυριότερο μέσο απ' όπου το εμπόριο προσπορίζεται τα απαιτούμενα κεφάλαια. Τόσο οι εταιρίες όσο ο δανεισμός αποσκοπούν εκτός από την εξεύρεση κεφαλαίων και στον περιορισμό των συνεπειών των κινδύνων, εφόσον καταμερίζονται σε περισσότερα πρόσωπα.

Η εμπορική επιχείρηση συνεπώς, με κεφάλαιο που σχηματίζεται από τις συνεισφορές των εταίρων και από το δανεισμό, προβαίνει στην αγορά και μεταπώληση εμπορευμάτων. Η μεταφορά επιπλέον των αγορασμένων εμπορευμάτων σε συνδυασμό με τη μεταπώλησή τους, ιδιαίτερα προκειμένου για το θαλάσσιο εμπόριο, επίφέρει μεγαλύτερα κέρδη. Αυτή την ειδικότερη επιχειρηματική δραστηριότητα προτίμησε κατά κύριο λόγο η εμπορική ναυτιλία κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο υπό την εταιρική μορφή της "συντροφίας του πλοίου", ενώ η ναύλωση, η σύμβαση μεταφοράς πραγμάτων και η σύμβαση μεταφοράς προσώπων είναι επίσης γνωστές αλλά ασκούνται σε μικρότερη έκταση.

Δύο νομικοοικονομικοί θεσμοί, που απαντώνται πολύ συχνά στα μεταβυζαντινά δικαιοπρακτικά έγγραφα και έχουν άμεση σχέση με το εμπόριο και ειδικά με τα όσα αναπτύχθηκαν παραπάνω, είναι το "βλησίδι" και η "σερμαγιά".

Βλησίδι
"Βλησίδι" ονομάζεται η παροχή σε χρήμα⁵ προς τον έμπορο ή προς την εταιρία, από οποιοδήποτε πρόσωπο.

Ο όρος βλησίδι δε απαντάται μόνο στην εμποροναυτική πρακτική. "Βλησίδια"

του θεσμού ανάγονται στο Βυζάντιο και το "Ναυτικό Νόμο Ροδίων". Η θέση του Ν. Πανταζόπουλου, ότι ο θεσμός των συντροφοναυτών "αποτελεί επιτυχή προσαρμογήν χειρσαίου προτύπου, του τσελιγκάτου, εις τας νέας θαλασσίας συνθήκας" (βλ. Ν. Πανταζόπουλου, Ρωμαϊκόν δίκαιον εν διαλεκτική συναρτήσει προς το ελληνικόν, τεύχος Γ', Θεσσαλονίκη 1979, σ. 373), κατά τη γνώμη μας, θα έπρεπε να τεθεί υπό αμφισβήτηση.

4. Γλωσσολογικά και λεξιλογικά για το βλησίδι βλ. D u C a n g e , Glossarium ad scriptores mediae et infimae graecitatis, Lugduni 1688, Β. Φάβη, Ανάλεκτα Φιλολογικά, Λεξικογραφικό Αρχείο της Μέσης και Νέας Ελληνικής, τ. 5 (1920), σ. 179-181, Γ. Χατζιδάκη, Μεθοδολογικά και ετυμολογικά, Αθηνά, 38 (1926), 6 σημ.2, Ακαδημία Αθηνών, Ιστορικόν λεξικόν της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, τ. 4α (1953), σ. 7-8, Ε. Κριαρά, Λεξικό της Μεσαιωνικής Ελληνικής δημώδους γραμματείας, τ. 4 (1975), σ. 138. Στην παρούσα μελέτη προτιμάται η γραφή "βλησίδι", την οποία άλλωστε υιοθετούν και πολλοί άλλοι (Βαγιακάκος, Βισβίλης, Γκόφας, Κριαράς).

5. Σπανιότερα, αντί για παροχή σε χρήμα, δίνονται εμπορεύματα που αποτιμώνται όμως σε χρήμα. Βλ. Παράρτημα, πράξη αριθ. 6: "ἔλαβαν ἐκ τὸν κύρ Σουπιώνη τὸν Βασιλάκη μετζοπάνια μπράτζα ρο' ἦγουν ἑκατὸν ἑβδομήντα, καπάσια κη', σκούφιες ξη' καὶ ἕτερα λιανικά ἕως ἀριθμὸν φλωρίων μ' εἰς βλησίδι".

ονομάζονται, περιληπτικά, γαμικές παροχές ιδιαίτερα προς τον άνδρα⁶. Επίσης, στο Μεσολόγγι χρησιμοποιείται στο εμπόριο ψαριών με ειδική σημασία⁷.

Στην εμποροναυτική πρακτική διακρίνουμε τις ακόλουθες περιπτώσεις που δίνεται βλησίδι:

1.- Βλησίδι σε συντροφία του πλοίου.

Συνηθίζεται η σύνταξη συμβολαιογραφικής πράξης (ομόλογου)⁸, ενώπιον μαρτύρων, στην οποία ο πλοίαρχος και οι σύντροφοί του, με την προοπτική του προσεχούς ταξιδιού που θα κάνουν, δηλώνουν τα πρόσωπα και το ποσό που κατέβαλε καθένας "εις βλησίδι"⁹. Εφόσον η συντροφία του πλοίου δεν προϋπάρχει, τότε με το ίδιο έγγραφο μπορεί να γίνει η σύστασή της¹⁰. Περιορισμοί για το ποσό και για τα πρόσωπα που το καταβάλουν δεν υπάρχουν. Η περιπτωσιολογία που ακολουθεί είναι ενδεικτική: Δίνει βλησίδι ο πλοίαρχος που είναι και πλοιοκτήτης και ο ένας από τους τρεις σύντροφους¹¹, μόνο ό ένας από τους δύο συμπλοιοκτήτες¹², ο πλοίαρχος που είναι και συμπλοιοκτήτης, ο άλλος συμπλοιοκτήτης και ο ένας από τους δύο σύντροφους¹³, ο πλοίαρχος που είναι και πλοιοκτήτης και όλοι οι σύντροφοι¹⁴, μόνο

6. Βλ. Ι. Β ι σ β ί ζ η , Αι μεταξύ των συζύγων περιουσιακαί σχέσεις εις την Χίον κατά την τουρκοκρατίαν, *Επετηρίς Κ.Ε.Ι.Ε.Δ.*, τ. 1 (1948), σ. 47-49 και την εκεί βιβλιογραφία, G. Mich a é l i d e s - N o u a r o s , Contribution à l'étude des pactes successoraux en droit byzantin, Paris 1938, σ. 180.

7. Βλ. Δ. Β α γ ι α κ ά κ ο υ , Μανιάται εις Ζακύνθον. Επί τη βάσει ανεκδότων εγγράφων του αρχειοφυλακείου Ζακύνθου. Α'. Η οικογένεια Νίκλων-Νικλιάνων (1554-1559), *Επετηρίς Κ.Ε.Ι.Ε.Δ.*, τ. 5 (1954), σ. 74 σημ. 4, και Α κ α δ η μ ί α Α θ η ν ώ ν , ό.π., 8 περιπτώσεις 6 και 7 όπου σημειώνεται ότι με την ίδια λέξη δηλώνεται (στο Μεσολόγγι) το χρηματικό ποσό που παρέχεται στον ιδιοκτήτη ιχθυοτροφείου από τον προαγοράζοντα την παραγωγή του έμπορο καθώς επίσης και το έργο αυτού που αναλαμβάνει εργολαβικά τη μεταπώληση των ψαριών.

8. Το ομόλογο είναι πράξη που συντάσσεται για οποιοδήποτε χρέος. Ειδικά για τα ναυτοδάνεια βλ. Δ. Γ κ ό φ α , Θαλασσοδάνεια, σερμαγιές, βλησίδια. Τρεις μορφές χρηματοδότησης της θαλάσσιας επιχείρησης στα μεταβυζαντινά χρόνια, "Μελέτες ιστορίας του ελληνικού δικαίου των συναλλαγών", Αθήνα 1993, σ. 406.

9. Βλ. πχ. Παράρτημα, πράξεις αριθ. 1, 4, 5, 8, 10.

10. Βλ. Παράρτημα, πράξεις αριθ. 8 και 10.

11. Βλ. Παράρτημα, πράξη αριθ. 10.

12. Βλ. Παράρτημα, πράξη αριθ. 5.

13. Βλ. Κ ο ν ι δ ά ρ η - Ρ ο δ ο λ ά κ η , Οι πράξεις του νοτάριου Κέρκυρας Ιωάννη Χοντρομάτη (1472-1473), *Επετηρίς Κ.Ε.Ι.Ε.Δ.*, τ. 32 (1996), σ. 173 (πράξη αριθ. 50).

14. Βλ. Γ. Π ε ν τ ό γ α λ ο υ , Γεώργιος Μόσχος νοτάριος Κερκύρας στα τελευταία χρόνια του ιε' αιώνα (νεότερα στοιχεία), *Πρακτικά Δ' Πανιονίου Συνεδρίου*, τ. 1, Κέρκυρα 1980, σ. 302 (πράξη αριθ. 4).

ο ένας από τους δύο σύντροφους¹⁵, μόνο ο ένας από τους τρεις σύντροφους και ο αδελφός ενός άλλου σύντροφου¹⁶, όλοι (και οι 4) σύντροφοι¹⁷. ο πλοίαρχος που είναι και πλοιοκτήτης, ο ένας από τους τρεις σύντροφους και τρία πρόσωπα εκτός της συντροφίας¹⁸, ο πλοίαρχος που είναι και πλοιοκτήτης, ο ένας και μοναδικός σύντροφος και ένα πρόσωπο εκτός της συντροφίας¹⁹, ένα τρίτο πρόσωπο²⁰.

Όταν πραγματοποιηθεί το ταξίδι γίνεται πλήρης "λογαριασμός"²¹. Όπως σε όλους τους εμπορικούς λογαριασμούς, πρώτα επιστρέφονται τα δάνεια με τους τόκους τους, πληρώνονται τα έξοδα του ταξιδιού, οι φόροι, τα έκτακτα έξοδα και οι τυχόν εργατικές αμοιβές²² και μετά, μοιράζονται τα κέρδη στους "συντρόφους" ανάλογα με το μερίδιο που συμμετέχουν²³. Τα βλησίδα ειδικά, ή επιστρέφονται σ' αυτούς που τα έδωσαν, μαζί με "την τεταρτίαν τους, ως τὸ σὺνηθες τῶν Κορυφῶν"²⁴, ή συμμετέχουν στα κέρδη με το μερίδιο που έχει συμφωνηθεί²⁵. Συγκεκριμένα, στις περισσότερες πράξεις που αναφέρθηκαν μέχρι τώρα, το βλησίδι επιστρέφεται αυξημένο κατά το ένα τέταρτο, σύμφωνα με την τοπική (κερκυραϊκή) συνήθεια. Τούτο γίνεται πάντοτε με την αίρεση ότι θα έχει αίσιο τέλος το ταξίδι²⁶. Η "τεταρ-

15. Βλ. Κ ο ν ι δ ά ρ η - Ρ ο δ ο λ ά κ η , ό.π.(13), σ. 182 (πράξη αριθ. 67).

16. Βλ. Παράρτημα, πράξη αριθ. 8.

17. Βλ. Παράρτημα, πράξη αριθ. 4.

18. Βλ. Μ. Μ α ν ο ύ σ α κ α , Ανεκδότα σημειώματα και έγγραφα (1506-1521) του νοτάριου Ζακύνθου Θεοδώρου Ραφτοπούλου, *Πρακτικά τρίτου Πανιονίου Συνεδρίου*, τ. 1, Αθήνα 1967, σ. 225-226 (έγγραφο Β').

19. Βλ. Μ. Μ α ν ο ύ σ α κ α , ό.π.(18), σ. 226-227 (έγγραφο Γ').

20. Βλ. Παράρτημα, πράξη αριθ. 9.

21. Βλ. Παράρτημα, πράξεις αριθ. 4, 8, 9, 10, επίσης Γ. Π ε ν τ ό γ α λ ο υ , ό.π.(14), σ. 302 (πράξη αριθ. 4).

22. Βλ. π.χ. Παράρτημα, πράξη αριθ. 9: "λογαριασμόν τέλειον μετά τοῦ εἰρημένου μισέρ Δημητρίου καὶ ἐξηβάζοντες πρῶτον τὸ ρηθέν βλησίδι καὶ τὰ κουμέρκια καὶ τῶν ἔξοδοι τοῦ ρηθέντος κύρ Ντζουάνη καὶ ἔξοδοι ἑνὸς ἑτέρου ἀνθρώπου εἰς τὸν τόπον τοῦ φορτώματος καὶ οὐχὶ ἄλλον". Βλ. επίσης Γ. Π ε ν τ ό γ α λ ο υ , Αγορά και διάθεση κεφαλονίτικων κρασιών στην Κέρκυρα το 1502, *Κερκυραϊκά Χρονικά* τ. 20 (1976), σ. 116 (έγγραφο 10): "να ὀφείλουν ποιήσαι λογαριασμόν εὐγάνοντας τα εἰρημένα βλησίδι καὶ πάσαν ἔξοδον ναύλου, σπήνα, νίκη τὰς ἐξόδους τοῦ στόματος αὐτοῦ τὴν καθεν ἡμέραν ἄσπρα δύο ὅταν θελεῖ πουλῇ στή σπήνα".

23. Βλ. π.χ. "τὸ ἐναποληφθέν εἴ τι ἐξαποστείλῃ ὁ Θεός νὰ τὸ μερίσουν οἱ ρηθέντες σύντροφοι καὶ νὰ λάβῃ ὁ καθεὶς τὸ μέρος αὐτοῦ κατὰ τὴν συνήθειαν" (Παράρτημα, πράξη αριθ. 8), "τὸ ἐναποληφθέν, εἴ τι ἐξαποστείλῃ ὁ Θεός, νὰ τὸ μερισουν οἱ δύο ἐφ' ἡμισείας" (Παράρτημα, πράξη αριθ. 9).

24. Βλ. Παράρτημα, πράξεις αριθ. 4, 5, 8, 10, επίσης Κ ο ν ι δ ά ρ η - Ρ ο δ ο λ ά κ η , ό.π.(13), σ. 173 (πράξη αριθ. 50) και σ. 182 (πράξη αριθ. 67).

25. Βλ. Μ. Μ α ν ο ύ σ α κ α , ό.π.(18), σ. 225-227 (έγγραφα Β' και Γ').

26. Οι συνηθισμένες εκφράσεις είναι : "κατανοδωμένου δὲ τοῦ εἰρημένου ταξιδίου"

τία" αυτή, που προσαυξάνει το βλησίδι, μπορεί να ερμηνευτεί μόνο ως τόκος. Και επειδή όλες οι αναγκαίες προϋποθέσεις του ναυτοδάνειου δεν λείπουν από καμιά από τις περιπτώσεις που αναφέρθηκαν, συμπεραίνουμε πως πρόκειται αναμφίβολα για ναυτοδάνειο²⁷. Υπάρχουν όμως άλλες περιπτώσεις που το βλησίδι αποτελεί εταιρική εισφορά και μετέχει με ανάλογο μερίδιο στα κέρδη της συντροφίας του πλοίου. Συγκεκριμένα, σε δύο έγγραφα του νοτάριου Ζακύνθου Θ. Ραφτόπουλου, της 24 Ιουνίου και της 18 Σεπτεμβρίου 1509²⁸, το πρώτο από τα οποία χαρακτηρίζεται ρητά από το νοτάριο ως "*βλησιδόχαρτο*", τα βλησίδια συμμετέχουν με μερίδιο στη συντροφία του πλοίου, αποτελούν συνεπώς εταιρική εισφορά. Ειδικότερα, στο πρώτο έγγραφο, ο πλοίαρχος Ιωάννης Αρακλειώτης, που είναι και πλοιοκτήτης, οι τρεις σύντροφοί του και το "*κοπέλι του ξύλου*"²⁹ έλαβαν "*εἰς βλησίδι*" διάφορα ποσά από τρία ξένα προς τη συντροφία πρόσωπα, καθώς και από ένα μόνο σύντροφο και από τον ίδιο τον πλοίαρχο και πλοιοκτήτη. Το συνολικό κεφάλαιο θα το εμπορευτούν³⁰ και θα έχει το βλησίδι "*πασα ἤηκοσι φλωρία μερτικο ἐν*". Το δεύτερο έγγραφο είναι παρόμοιο, με τη διαφορά ότι μόνο ένα πρόσωπο και μάλιστα ξένος δίνει βλησίδι, το οποίο να "*ἔγρικᾶται δια μερτῆκο ἡμῶν*". Μια τρίτη πράξη, της ίδια εποχής (της 21 Απριλίου 1507)³¹, έχει παρόμοια χαρακτηριστικά: Ο μαῖστρο-Γεώργιος ο Γρόντος και οι ἑξή σύντροφοί του, με την προοπτική του προσεχούς ταξιδιού τους, πήραν το πλοίο του Σταματίου Τούρκου, που θα συμμετέχει με ένα μερίδιο, και έλαβαν από ένα τρίτο πρόσωπο ἑξή φλωρία, που θα συμμετέχουν με μισό μερίδιο³².

(Παράρτημα, πράξεις αριθ. 5, 6, 7), "*γενομένων τοῦ ρηθέντος ταξιδίου, Θεοῦ θέλοντος*" (Παράρτημα, πράξεις αριθ. 3, 4), "*στρεφόμενοι δὲ εἰς τὴν παροῦσαν πόλιν*" (Παράρτημα, πράξεις αριθ. 8, 9, 10).

27. Οι αναγκαίες προϋποθέσεις ενός ναυτοδάνειου είναι συνοπτικά οι εξής: α) τα χρήματα να ταξιδέψουν στη θάλασσα, β) το ταξίδι να είναι ένα, γ) οι κίνδυνοι να βαρύνουν το δανειστή (δηλώνεται συνήθως με την αίρεση ότι θα έχει αἴσια κατάληξη το ταξίδι), δ) η καταβολή υψηλού τόκου (τεταρτία=25%), ε) η έγγραφη κατάρτιση της συμφωνίας, στ) η άμεση, μετά την καλή έκβαση του ταξιδιού, επιστροφή των χρημάτων. Βλ. Δ. Γ κ ό φ α , ο.π. (8), σ. 398 επ., όπου λεπτομερέστερα αναλύονται τα "θαλασσοδάνεια".

28. Βλ. Μ. Μ α ν ο ὕ σ α κ α , ό.π. (18), σ. 225-227 (έγγραφα Β' και Γ').

29. Προφανώς πρόκειται για το "μούτσο" του πλοίου, του οποίου δεν αναγράφεται ούτε το όνομα, σε αντίθεση με όλους τους άλλους, που αναφέρονται με τα ονοματεπώνυμά τους.

30. "... καὶ ἔκαμα το καθολλου βλησιδι φλωρία μστ'. ἦδετο αὐτο βλησιδι ... νὰ τὰ ἐτήσου εἰς σιτάρι καὶ ἄλο ἦτι ἤθελαν ἐνρι". Στη συγκεκριμένη περίπτωση το βλησίδι έχει σαφώς την έννοια του κεφαλαίου, ενώ στην ίδια πράξη έχει επίσης την έννοια της συνεισφοράς στο κεφάλαιο.

31. Βλ. Παράρτημα, πράξη αριθ. 7.

32. Η παράλειψη της αναφοράς ότι το χρηματικό ποσό ελήφθη ως βλησίδι, δεν αλλάζει το χαρακτήρα της πράξης.

2.- Βλησίδι σε άλλες περιπτώσεις.

Υπάρχουν πολλές άλλες περιπτώσεις στις οποίες δίνεται επίσης βλησίδι σε εμπορευόμενους ή σε εταιρίες (άλλου είδους από τη συντροφία του πλοίου).

Ειδικότερα, εμπορευόμενοι λαμβάνουν βλησίδι προκειμένου να πραγματοποιήσουν εμπορικό ταξίδι³³. Οι εμπορευόμενοι αυτοί μπορεί να είναι σύντροφοι, να εμφανίζονται δηλαδή στους τρίτους ως εταίροι, μπορεί όμως και να ενεργούν ως απλώς συνεργαζόμενοι, οπότε και η ενοχή είναι εις ολόκληρον³⁴. Κατά τα λοιπά, το βλησίδι θα επιστραφεί προσαυξημένο κατά *"τὴν τεταρτίαν αὐτοῦ"* και με τις ίδιες προϋποθέσεις που εκτέθηκαν παραπάνω όσον αφορά το βλησίδι που δίνεται στη συντροφία του πλοίου³⁵. Συνεπώς πρόκειται για ναυτοδάνειο.

Βλησίδι δίνεται επίσης ως συμμετοχή σε "μετοχική" εταιρία, όπως σε μία πράξη της 2 Σεπτεμβρίου 1502³⁶, σύμφωνα με την οποία ο μέν έμπορος Ντζουνάνης Δατζήπρης έλαβε το βλησίδι *"νά τὸ ἐνδύση εἰς τόσῃν πραγμάτειαν"* στο ταξίδι που πηγαίνει, στη συνέχεια να φέρει τα εμπορεύματα στην Κέρκυρα και να τα πουλήσει, ο δε Δημήτριος Λούψης έδωσε μόνο το βλησίδι, χρηματοδότησε συνεπώς την επιχείρηση. Όταν πουληθεί το εμπόρευμα θα γίνει ο λογαριασμός και πρώτα θα επιστραφεί το βλησίδι, μετά θα αφαιρεθούν οι φόροι, τα έξοδα του εμπορου, άλλα έξοδα και τέλος τα κέρδη θα μοιραστούν *"ἐφ' ἡμισείας"*. Μετοχική εταιρία υπάρχει επίσης σε έγγραφο της 14 Σεπτεμβρίου 1502³⁷, στο οποίο ο έμπορος έλαβε 23 δουκάτα από χρηματοδότη για να πάει στην Κεφαλονιά να τα ενδύσει σε κρασί, το οποίο να το μεταφέρει και να το πουλήσει στην Κέρκυρα. Όταν πουληθεί το κρασί, θα γίνει ο

33. Βλ. Κ ο ν ι δ ά ρ η - Ρ ο δ ο λ ά κ η , ό.π. (13), σ. 169 και 171-172 (πράξεις αριθ. 40 και 46 αντίστοιχα), όπου τρεις εμπορευόμενοι στην πράξη αριθ. 40 και δύο στην αριθ. 46 έλαβαν βλησίδι *"τοῦ πορευθῆναι εἰς τὸ παρὸν αὐτῶν ταξίδιν"*, επίσης σ. 170 (πράξη αριθ. 43) όπου οι εμπορευόμενοι είναι πάλι δύο και έλαβαν το βλησίδι *"τοῦ ἔχουν, κρατοῦν, τραφιγάρουν καὶ πραγματεύονται με αὐτά"*. Βλ. επίσης Παράρτημα, πράξη αριθ. 6 όπου δύο *"συντρόφοι"* έλαβα βλησίδι *"νά ποιήσουν ταξίδι"*.

34. Βλ. π.χ. Παράρτημα πράξη αριθ. 6 όπου δύο *"συντρόφοι"* έλαβαν το βλησίδι. Είναι όμως αδύνατο να προσδιοριστεί το είδος της εταιρίας που έχουν. Αντίθετα, στις άλλες περιπτώσεις, ή ρητή αναφορά ότι *"ἔλαβον ἰν σόλιδον"* ενισχύει, κατά τη γνώμη μου, τη μη ύπαρξη εταιρίας. Βλ. Κ ο ν ι δ ά ρ η - Ρ ο δ ο λ ά κ η , ό.π. (13), πράξεις αριθ. 40, 43, 46.

35. Σε μία περίπτωση συμφωνείται ότι η άμεση επιστροφή των χρημάτων και του τόκου εξαρτάται από την απόλυτη βούληση του δανειστή *"καὶ ὅποτε φανῇ καλὸν τοῦ εἰρημένου σέρ Ἀνδρέου νά τοῦ ἐπιστρέψουν τὸ ἑαυτοῦ βλησίδι καὶ τὴν τεταρτίαν"*. Βλ. Κ ο ν ι δ ά ρ η - Ρ ο δ ο λ ά κ η , ό.π. (13), πράξη αριθ. 43. Η ειδική αυτή συμφωνία αποδεικνύει την ευχέρεια που έχουν οι συναλλασσόμενοι να θέτουν ειδικούς όρους στις συμβάσεις που συνάπτουν.

36. Βλ. Παράρτημα, πράξη αριθ. 9.

37. Βλ. Γ. Π ε ν τ ό γ α λ ο υ , ό.π. (22), σ. 116 (έγγραφο 1ο).

λογαριασμός, θα επιστραφεί πρώτα το βλησίδι, μετά θα αφαιρεθούν τα έξοδα και από τα καθαρά κέρδη θα πάρει ο έμπορος τα 2/3 και ο χρηματοδότης το 1/3.

Σε άλλη πράξη³⁸, ένας έμπορος συμβάλλεται δι' αντιπροσώπου με πλοίαρχο. Ο μεν πλοίαρχος με την συντροφία του "*βάνει εις βλησίδι*" 200 δυνάτα και το πλοίο του, δε έμπορος υπόσχεται να βάλει άλλα τόσα δυνάτα. Το πλοίο πρέπει να πάει στην Κατάνη και να φορτώσει τα εμπορεύματα ("*φόρτωμα*"), που έχει εκεί ο έμπορος. Όταν πραγμάτοποιηθεί το ταξίδι και πουληθούν τα εμπορεύματα θα γίνει ο λογαριασμός και ο πλοίαρχος με τα βλησίδα και το πλοίο του θα λάβει τα τρία τέταρτα ενώ ο έμπορος με τα βλησίδα του θα λάβει το ένα τέταρτο. Πρόκειται συνεπώς γία "προσωπική" εταιρία, εφόσον και οι δύο συμβαλλόμενοι συνεισφέρουν κεφάλαιο και εργασία. Είναι επίσης ενδιαφέρουσα η εν λόγω εταιρία επειδή ο έμπορος δεν γίνεται μέλος της υπάρχουσας συντροφίας του πλοίου αλλά συμμετέχει ως εταίρος σε νέα εταιρία, όπως ως εταίρος σ' αυτήν συμμετέχει και η συντροφία του πλοίου. Παρόμοια εταιρική μορφή περιέχεται σε πράξη της 31 Αυγούστου 1502³⁹. Ο καραβοκύρης Ιωάννης Χαροκόπος είχε συμφωνήσει με έναν εμπορευόμενο να αγοράσουν βελανίδι και να "*ταξιδέψουν αυτό*". Στη συνέχεια, φόρτωσαν το βελανίδι στο πλοίο, έκαναν προσωρινό λογαριασμό (πόσο τους κόστισε και ποιά είναι η συμμετοχή του καθενός στο κεφάλαιο)⁴⁰ και τέλος έδωσε εντολή ο έμπορος στον πλοίαρχο να πουλήσει το εμπόρευμα διό "*ὄφελον τῆς συντροφίας*". Σε πράξη της 10 Οκτωβρίου 1502⁴¹ δύο εμπορευόμενοι συνέστησαν προσωπική επίσης εταιρία με έναν τρίτο, και συνεισέφεραν το κρασί που έφεραν από την Κεφαλονιά ενώ εκείνος θα το πουλήσει λιανικώς στο μαγαζί του και τα καθαρά κέρδη θα τα μοιραστούν από 1/3 ο καθένας.

Μερικές ακόμα περιπτώσεις, ενδιαφέρουσες εκτός των άλλων γιατί ανάγονται στους επόμενους αιώνες, συμπληρώνουν της εικόνα. Συγκεκριμένα, σε αρκετές νοταριακές πράξεις που έχουν συνταχθεί στο Αργοστόλι της Κεφαλονιάς⁴² το βλησίδι δίνεται και ως ναυτικό δάνειο και ως απλό δάνειο (δηλαδή με μικρό τόκο και χωρίς

38. Βλ. Παράρτημα, πράξη αριθ. 3.

39. Βλ. Παράρτημα, πράξη αριθ. 2.

40. "*καὶ κοστίζει τους ἄσπρα χιλιάδες < > εἰς τὰ ὅποια ρηθὲν βλησίδα ἔχει ο ρηθείς ... καὶ ὁ ρηθείς...*". Στην εν λόγω πράξη απαντάται πάλι η διπλή σημασία που έχει το βλησίδι και ως συνολικό κεφάλαιο και ως συνεισφορά του εταίρου στο κεφάλαιο. Βλ. και σημ. αριθ. 30.

41. Βλ. Γ. Πεντόγαλου, ὁ.π. (22), σ. 117-118 (έγγραφο 2ο).

42. Βλ. Γ. Α. Πετρόπουλου, Νοταριακαὶ πράξεις Κεφαλληνίας της συλλογῆς Ε. Μπλέσσα των ετών 1701-1856, "*Μνημεία του μεταβυζαντινού δικαίου*" (παράρτημα της Επιστημονικής Επετηρίδος της Νομικής Σχολῆς του Πανεπιστημίου Αθηνών), τ. 4 Α', Αθήνα 1962, σ.

κίνδυνο του δανειστή)⁴³. Επίσης σε νοταριακά έγγραφα που έχουν συνταχθεί στη Ζάκυνθο⁴⁴ το βλησίδι έχει ευρύτατη χρήση⁴⁵, ενώ απλή μνεία του απαντάται σε "μαρτυρία" της 31 Δεκεμβρίου 1688 (που έχει συνταχθεί στη Νάξο)⁴⁶ και σε "δήλωση πλοιοκτήτου" της 8 Οκτωβρίου 1712 (που έχει συνταχθεί στους Παξούς)⁴⁷.

Στην Ύδρα, τέλος, βλησίδι ονομάζονται μόνο οι εισφορές των συντροφοναυτών στο κεφάλαιο της θαλάσσιας επιχείρησης, "τὰ βλησίδια τῶν συντρόφων", όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται⁴⁸. Τα βλησίδια αυτά είναι τοκοφόρα⁴⁹ και αποδίδονται όπως και η σερμαγιά μετά από το αίσιο πέρας του ταξιδιού. Υποστηρίζεται όμως ότι στη νομοθεσία της Ύδρας - και στο Ναυτικό Νόμο της 1 Φεβρουαρίου 1804⁵⁰ και

43. Π.χ. πράξη αριθ. 15 (της 10-4-1702) "διὰ βλησίδι ἀρίζιγο μαρίτιμο", πράξη αριθ. 16 (της 12-4-1699) "διὰ βλησίδι σάλβο ἰντέρρα ... κάμπιο δέκα τὰ ἑκατὸ", πράξη αριθ. 69 (της 2-5-1710) "διὰ βλησίδι σάλβο [...] τερα ... μέ τὸ κάμπιο τοὺς πρὸς δέκα τὰ ἑκατὸ", πράξη αριθ. 128 (της 20-5-1722) "διὰ βλησίδι ἀρίζιγο μαρίτιμο ... κατὰ τὴν τάξιν τῶν βλησιδιῶν", πράξη αριθ. 158 (της 24-10-1731) "τὰ λαβαίνει διὰ βλησίδι σόλβο ἰν τερά".

44. Βλ. Δ. Βαγιακάκου, Μανιάται εἰς Ζάκυνθον, *Επετηρίς Α.Ι.Ε.Δ.*, τ. 5 (1954) σ. 73-75, και τ. 6 (1955), σ. 5, 15, 45, 50.

45. Π.χ. έγγραφο αριθ. 40 (της 12-2-1689) "καὶ νὰ ἀγροικοῦνται γιὰ βλησίδι", έγγραφο αριθ. 59 (της 21-2-1708) "τὸ βλησίδι, τὸ μισὸ μερτικὸ ὅπου ἔχω εἰς τὴν αὐτὴν βάρκαν, ἐγγράφο αριθ. 68 (της 30-11-1709) "καὶ κβαρτοῦ μερτικὸ τοῦ βλησιδίου", έγγραφο αριθ. 106 (της 23-3-1727) "Ἐκαραβοκύρευε μία βάρκα ... καὶ εἶχε ἀσηκωμένα βλησίδια ἀπὸ τὸν ... ἀπὸ τὸν ... ἀπὸ τὸν ...", έγγραφο αριθ. 111 (της 18-8-1730) "Ἐκαραβοκύρευε ὁ αὐτὸς Νίκλος μία βάρκα ... μέ τὰ βλησίδια".

46. Βλ. Α. Σιφωνίου - Καραπά, Γ. Ροδολάκη, Λ. Αρτεμιάδη, Ο Κώδικας του νοτάρου Νάξου Ιωάννη Μηνιάτη 1680-1690 (χφ. ΓΑΚ 86), *Επετηρίς Κ.Ε.Ι.Ε.Δ.*, τ. 29-30 (1990), σ. 1103 (πράξη αριθ. 820): "ἔδωσεν ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ἄσπρα ποὺ εἶχεν ἀπὸ τὸν ἄνωθεν ποτὲ Ντελλα-Ρόκκα τὸν σύντροφον ὅπου ἦτανε μέσα εἰς ἐκεῖνον τὸ καῖκιν τὸ βλησίδιν τοῦ πᾶσαν ἐνόσ".

47. Βλ. Γ. Α. Πετρόπουλου, Νοταριακαὶ πράξεις Παξῶν διαφόρων νοταρίων τῶν ἐτῶν 1658-1810, "Μνημεῖα τοῦ μεταβυζαντινοῦ δικαίου" (παράρτημα τῆς Επιστημονικῆς Επετηρίδος τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Αθηνῶν), τ. 2, Αθήνα 1958, σ. 209 (πράξη αριθ. 319): "καὶ ἔλαβε τὸ βλησίδι τοῦ ἀπὸ τὸν ἄνωθεν".

48. Βλ. Α. Λιγνίου, Ἱστορία τῆς νήσου Ύδρας, Αθήνα 1946, σ. 80, Τ. Π. Κωνσταντινίδου, Καραβία Καπετάνιοι καὶ Συντροφοναῦται 1800-1830, Αθήνα 1954, σ. 74, Α. Ι. Τζαμτζή, Ἡ ναυτιλία τοῦ Πηλίου στὴν τουρκοκρατία, Αθήνα (χωρὶς χρονολογία), σ. 60. Ἡ περιορισμένη αὐτὴ ἐννοία ποὺ προσέλαβε τὸ βλησίδι στὴν Ύδρα, δεδομένου τοῦ πλούτου τοῦ σχετικοῦ ἀρχεῖακοῦ υλικοῦ, δημιούργησε τὴν ἐντύπωση ὅτι ἡ εἰδικὴ καὶ τοπικὴ περίπτωση ἀποτελεῖ καὶ τὸν κανόνα.

49. Βλ. Δ. Γκόφα, ὁ.π.(8), σ. 408.

50. Κεφάλαιο Θ; "... ὅποιον καράβι λάβῃ ζημίαν ἀπὸ τὸ ἀλισβερίσι, εἴτε πολλήν, εἴτε ὀλίγην, τὴν αὐτὴν ζημίαν νὰ ἔχουν νὰ τὴν ἀποσῶνουν οἱ τε σύνδροφοι καὶ τὸ καράβι, διὰ νὰ σώζεται ἡ σερμαγιά καὶ τὰ βλησίδια ἀκέραια, τὰ δὲ διάφορα τοῦ αὐτοῦ ταξιδίου νὰ τὰ χάνουν οἱ κρεδιτόροι". Βλ. Δ. Σ. Γκίνη, Περίγραμμα ἱστορίας τοῦ μεταβυζαντινοῦ Δικαίου,

στο Ναυτεμπορικό Νόμο της 1 Μαΐου 1818⁵¹- γίνεται ρητή διάκριση ανάμεσα στα "βλησιδία των συντρόφων" και στη "σερμαγιά"⁵². Η διάκριση είναι φαινομενική κατά τη γνώμη μου. Και οι δύο νόμοι του 1804 και του 1818, αναφέρουν ειδικά τα βλησιδία μαζί με τη σερμαγιά, μόνο και μόνο για να μην υπάρξει αμφιβολία ότι συμπεριλαμβάνονται σ' αυτή. Και τούτο διότι, σύμφωνα με τη νομοθεσία οι πλοιοκτήτες και ο πλοίαρχος και οι σύντροφοι, η "συντροφία του πλοίου" δηλαδή, όπως μοιράζονται τα κέρδη, συμμετέχουν και στις ζημιές⁵³. Έχει παρατηρηθεί, επίσης, ότι υπήρξε μεγάλη αμφισβήτηση από τους ναύτες εάν πρέπει να συμμετέχουν σ' αυτές τις ζημιές. Τέτοια αμφισβήτηση που προκάλεσε ταραχές, αλληλογραφία με τον καπουδάν πασά, έκδοση αυστηρής διαταγής του και υπήρξε μία από τις αιτίες που διορίστηκε ο Βούλγαρης διοικητής του νησιού⁵⁴.

Από όσα εξετάθηκαν παραπάνω, με εξαίρεση την ειδική περίπτωση της Ύδρας, προκύπτει σαφώς ότι το βλησιδί δίνεται από οποιονδήποτε και μπορεί να είναι, κατά περίπτωση, ή δάνειο, συνήθως ναυτοδάνειο, ή εταιρική εισφορά. Πιο συγκεκριμένα, "βλησιδί" μπορεί να δίνεται είτε ως δάνειο στη "συντροφία του πλοίου" ή σε εμπορευόμενους, είτε ως εταιρική εισφορά σε συντροφία ("συντροφία του πλοίου", ή "προσωπική", ή "μετοχική" εταιρία). Οι δύο αυτές διαφορετικές νομικές μορφές που λαμβάνει το βλησιδί, είναι ένας ακόμα λόγος που δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι υπάρχει σύγχυση ανάμεσα στο ναυτοδάνειο, το βλησιδί και τη σερμαγιά⁵⁵.

Σερμαγιά

Ο άλλος θεσμός που ερευνάται είναι η "σερμαγιά"⁵⁶. Ο όρος εμφανίζεται στις

Αθήνα 1966, σ. 257 (αριθ. 580).

51. Άρθρο 55 "Εάν συνέβη εις κανένα καράβι χύσις ή κούρσεμα ή τζάκισμα ή ζημία τῶν φόντων ή τοιαύτη ἀκολουθῇ ἐξίσου, δηλαδή τόσον εις τὴν σερμαγιάν ὅσον καὶ εις τὰ βλησιδία τῶν συντρόφων", ἀρθρο 56 "Εάν συνέβη ἤθελεν εις κανένα καράβι μικρά χύσις καὶ εις τὴν σκάλαν ὅπου πωλήσῃσι πιασθῶσι τὰ φόντα, νὰ εἶναι εις χρέος νὰ ἐβγάλῃσι τὴν σερμαγιάν καὶ τὰ βλησιδία, διάφορα δὲ νὰ μὴν ἐβγάλῃσιν, οὔτε μερδικὸν νὰ κάμῃσι, ἀλλὰ ...". Βλ. Α. Λιγνοῦ, Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας (στὴ συνέχεια Α.Κ.Υ.), τ. 6, σ. 50.

52. Βλ. Δ. Γκόφα, ὁ.π.(8), σ. 407. Αντίθετα ο Μανιατόπουλος υποστηρίζει ότι ο νόμος "καίτοι διάφορον ὄνομα δίδει εις τα κατὰ τ' ανωτέρω συνεισφερόμενα κεφάλαια, τὴν αὐτὴν τύχην διαγράφει εις ἀμφοτέρα". Βλ. Ι. Π. Μανιατόπουλου, Το ναυτικόν Δίκαιον τῆς Ὑδρας, Αθήνα 1939, σ. 73 σημ. 6, καὶ σ. 43.

53. Βλ. ἐκτὸς τῶν ἄλλων (ὁ.π. σημ. 50 καὶ 51) καὶ χαρακτηριστικὸ "αποδεικτικὸ γράμμα" τῆς 15 Ιανουαρίου 1808, στο Α.Κ.Υ., ὁ.π.(51), τ. 6., σ. 565.

54. Βλ. Γ. Ε. Ροδόλακη, ὁ.π.(3), Ναυτεργατικά, σ. 323-325.

55. Βλ. Δ. Γκόφα, ὁ.π.(8), σ. 406.

56. Ο όρος προέχεται από το τούρκικο "sermaye".

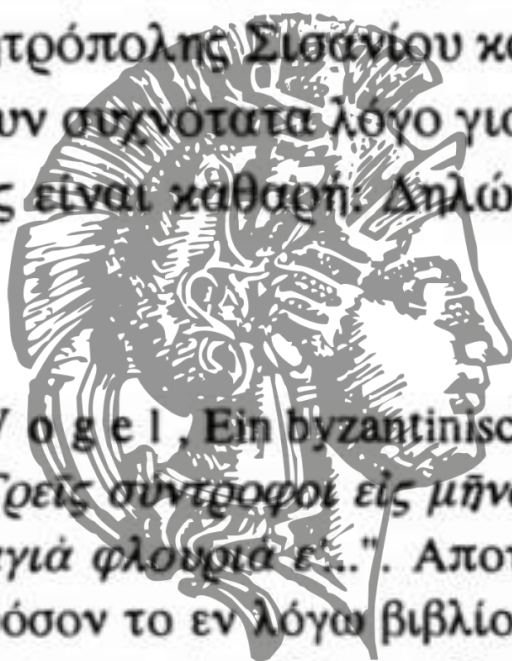
τουρκοκρατούμενες περιοχές, δεν μπορεί να πιστοποιηθεί από τότε, πάντως μαρτυρείται κατά το 15ο αιώνα⁵⁷. Με τον καιρό παίρνει τη θέση που κατείχε το "βλησίδι", εκτοπίζοντάς το σχεδόν, μολονότι οι όροι δεν ταυτίζονται απόλυτα εννοιολογικά⁵⁸.

Μία από τις πιο παλιές αναφορές ότι δόθηκε σερμαγιά περιέχεται σε πράξη της 2 Μαΐου 1670, που έχει συνταχθεί στη Νάξο⁵⁹. Ο πλοίαρχος Μιχάλης του Στεφανή συμφωνεί με χρηματοδότη, ο οποίος του έδωσε χρηματικό ποσό με ενσωματωμένο το τόκο "ρεάλια 400 με τὸ ικάμπιό τω γίνονται 400", να ταξιδέψουν μαζί να αγοράσουν εμπόρευμα και να το πουλήσουν στα νησιά. Το ποσό ονομάζεται ρητά "σερμαγιά", αλλά η πράξη είναι αμφίβολο εάν πρόκειται για ναυτοδάνειο ή για κάποιου είδους εταιρική σχέση. Πάντως ο όρος σερμαγιά στη συγκεκριμένη περίπτωση έχει αντικαταστήσει τον ταυτόσημό του βλησίδι. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο ίδιος νοτάριος, ο Ιωάννης Μηνιάτης, γνωρίζει και χρησιμοποιεί και τους δύο όρους χωρίς διάκριση και μάλιστα τον όρο βλησίδι πολλά χρόνια μεταγενέστερα, το 1688⁶⁰.

Η σερμαγιά είναι ευρύτατα γνωστή στο διαμετακομιστικό εμπόριο της βόρειας Ελλάδας. Στον κώδικα της Μητρόπολης Σισανίου και Σιατίστης⁶¹ οι αποφάσεις και πράξεις που περιέχονται κάνουν συχνότατα λόγο για "σερμεγέ"⁶².

Η σημασία της σερμαγιάς είναι καθαρή. Δηλώνει το κεφάλαιο της εμπορικής

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

57. Βλ. H. Hunger - K. Vogel, Ein byzantinisches Rechenbuch des 15 Jahrhunderts, Βιέννη 1963, σ. 36 (πράξη 41): "Τρεῖς συντροφιοὶ εἰς μῆνας β' καὶ εἰς α' ἡμέρες με σερμαγιά φλουριά δ' ἐκέρδισαν... με σερμαγιά φλουριά ε'...". Αποτελεί την παλαιότερη γνωστή (στο γράφοντα) αναφορά του όρου εφόσον το εν λόγω βιβλίο μαθηματικών ασκήσεων ανάγεται στο 15ο αιώνα. Βλ. επίσης Δ. Γκόφα, ό.π.(8), σ. 409, σημ. 80α' όπου σημειώνεται άλλη, από τις παλιότερες (του έτους 1598), μνεία του όρου.

58. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι και ο όρος "σερμαγιά", στην Ύδρα ειδικότερα, τελειώνοντας η δεύτερη δεκαετία του 19ου αιώνα, αρχίζει να υποχωρεί και να αντικαθίσταται από τον ταυτόσημό του "καπιτάλια". Βλ. αποφάσεις των προεστών για λογαριασμούς ταξιδιών και πληρωμή φόρων των ετών 1813-1817 όπου η έκφραση "νά δώσης τῶν καμπιαδόρων τῆς σερμαγιάς" υπάρχει παντού σχεδόν (Α.Κ.Υ., ό.π. 51, τ. 5, σ. 431-494). Αντίθετα σε παρόμοιες αποφάσεις των προεστών ετών 1819-1821 κυριαρχεί η έκφραση "νά δώσης τοῖς καμβίσταις τῶν καπιταλίων" (Α.Κ.Υ., ό.π. 51, τ. 6, σ. 517-550).

59. Βλ. Γ. Ροδολάκη, ό.π.(1), Συντροφίες, σ. 577 (έγγραφο αριθ.2): "νά μετρήση νά τὸς ἐδώσειν τὴν ἄνωθεν σερμαγιά".

60. Βλ. παραπάνω, σημ. 43.

61. Βλ. Ν. Ι. Πανταζόπουλου - Δ. Τσοούρκα - Παπαστάθη, Κώδιξ Μητροπόλεως Σισανίου και Σιατίστης, Θεσσαλονίκη 1974.

62. Π.χ. πράξη αριθ. 4 (της 29-9-1687) "ἀπὸ τὸν σερμεγέν τους", πράξη αριθ. 5 (της 29-9-1687) "τὸν σερμεγέν τῆς πραγματείας τους", πράξη αριθ. 12 (της 5-6-1690) "ἀπὸ τὴν συντροφίαν ὅπου εἶχεν ... τὸν σερμεγέν του".

επιχείρησης⁶³, ανεξάρτητα από την αιτία από την οποία προέρχεται, αν συγκεντρώνεται δηλαδή από συνεισφορές εταίρων ή από δάνεια. Ο πλοίαρχος, όταν "άσηκώνει σερμαγιά"⁶⁴, σημαίνει ότι μαζεύει κεφάλαιο για την επιχείρηση.

Στην Ύδρα η σερμαγιά προέρχεται, κατά κανόνα, από τα δάνεια (ναυτικά) των "καμβιστών" και από τα "βλησίδα των συντροφοναυτών", τα οποία είναι επίσης δάνεια. Η σημασία της είναι βαρύνουσα επειδή είναι το σύστημα που κατά κανόνα ακολουθείται. Είναι πολύ χαρακτηριστική η δήλωση, που κάνουν οι προεστοί της Ύδρας σε έγγραφό τους, της 10 Μαρτίου 1809, προς τον διερμηνέα του στόλου Ιάκωβο Αργυρόπουλο, με αφορμή υπόθεση πλοίου που πιάστηκε από τους Εγγλέζους: "καί τὰ αὐτὰ καράβια, με χωρίς σερμαγιάν, τί τὰ θέλομεν;"⁶⁵. Η "σερμαγιά" τέλος της Ύδρας, δηλώνει και το κεφάλαιο της επιχείρησης και τα ποσά που έδωσαν οι δανειστές, δηλαδή και τα ναυτοδάνεια. Τούτο προκύπτει σαφώς από τα έγγραφα⁶⁶.

Η σερμαγιά, συνεπώς, αν τη δείς από την πλευρά των δανειστών, είναι ναυτικό δάνειο και πρέπει να επιστρέφεται με τους τόκους του, ακόμα και σε περίπτωση ζημιάς ("ἀπό ἀλισιβερίσι"), αλλά δεν επιστρέφεται όταν επέλθη ο κίνδυνος ("χύσις ἢ κούρσεμα ἢ τζάκισμα ἢ ζημία τῶν φόντων"). Η σερμαγιά, επίσης, αν τη δείς από την πλευρά της επιχείρησης, αποτελεί το κεφάλαιό της και αποφέρει κέρ-

63. Βλ. Τ. Π. Κωνσταντινίδη, ό.π.(48), σ. 74, Α. Ι. Τζαμτζή, ό.π.(48), σ. 59. Βλ. επίσης χαρακτηριστική απόφαση των συντύχων της 27 Ιουλίου 1813: "Κατά τὰς νομοθεσίας οὖν τῆς πιάτζας μας ὁ ρηθείς καπ. Ἐλευθέριος κατεκρίθη νὰ πληρώσῃ τὴν ζημίαν αὐτὴν διὰ νὰ ἀποπληρώσῃ τὰ καπιτάλια, τὴν λεγομένην δηλ. σερμαγιέ τῶν καμπίστων ἄνευ τινὸς τόκου", στο Α.Κ.Υ., (51), τ. 5, σ. 433.

64. Ο πλοίαρχος επίσης "εἶχε ἀσηκωμένα βλησίδα" Βλ. Δ. Βαγιακάκου, ό.π.(44), τ. 6, σ. 45. Είναι αξιοσημείωτο ότι η ίδια φράση χρησιμοποιείται και στις δύο περιπτώσεις.

65. Βλ. Α.Κ.Υ., ό.π.(51), τ. 3, σ. 458.

66. Βλ. αποφάσεις των προεστών για λογαριασμούς ταξιδιών και πληρωμή φόρων των ετών 1819-1821, στο Α.Κ.Υ, ό.π.(51), τ. 6, σ. 517-550. Ειδικότερα π.χ. απόφαση της 19-5-1819 (σ. 517) "θέλεις κρατήσῃ ἐκάστου καμβίστου 13 καὶ ἐν τέταρτον τοῖς % ἀπὸ δσην σερμαγιάν ἔχει ὁ καθείς, δηλαδή θέλεις δώσῃ διὰ κεφάλαιον μόνον...", απόφαση της 19-9-1819 (σ. 523) "ἐκπίπτων τὴν ζημίαν ἐκ τῆς σερμαγίας ἐκάστου καμβίστου", απόφαση της 22-9-1819 (σ. 523) "θέλεις λάβῃς ἐξ ἐκάστου καμβίστου εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν καπιταλίων σου ἐν τοῖς ἑκατόν, καὶ τότε ἐννοεῖται ἡ σερμαγία ἐκάστου τελεία εἰς τὸ βριγαντίνον σου", απόφαση της 11-5-1820 (σ. 535) "νὰ διανεμήσῃς ἐκάστῳ καμβίστῃ πρὸς ἐξόφλησιν καὶ τελείαν ἀποπεράτωσιν τῆς λεγομένης σερμαγίας", απόφαση της 10-12-1820 (σ. 544) "νὰ λάβῃ ὁ κάθε καμπιαδόρος τριάντα παράδες εἰς ὅσα γρόσια εἶχεν σερμαγιάν εἰς αὐτὸ τὸ ταξίδιον".

